

OLIIY BADIY TA'LIM TIZIMIDA TALABALARNING TASVIRIY SAN'ATGA OID KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISH TEXNOLOGIYALARI

Xasanova Munisa Ziyodillo qizi,

Nizomiy nomidagi O'zbekiston Milliy pedagogika universiteti, Tasviriy san'at va muhandislik grafikasi kafedrasida v.b. dots, p.f.f.d. (PhD)
hasanovamunisa99@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada oliy badiiy ta'lim tizimida talabalarning tasviriy san'atga oid kasbiy kompetensiyalarini (kognitiv, amaliy-texnik, ijodiy-refleksiv hamda kommunikativ-prezentatsion) tizimli rivojlantirishga xizmat qiluvchi pedagogik texnologiyalar asoslab beriladi. Kompetensiyaviy yondashuv nuqtayi nazaridan studiya (mahoratchona) ta'limi, loyiha asosida o'qitish (PBL), keys-stadi va muammoli o'qitish, portfolio texnologiyasi, STEAM/ART-integratsiya hamda raqamli vositalar bilan boyitilgan didaktik yechimlarning mazmuni, qo'llash bosqichlari va kutiladigan natijalari yoritiladi. Shuningdek, kriterial-formativ baholash (rubrika, chek-list, tezkor feedback, o'zaro baholash) orqali ta'lim natijalarini shaffof o'lchash va refleksiya madaniyatini shakllantirish imkoniyatlari ko'rsatiladi. Tadqiqot natijasida "maqsad-mazmun-faoliyat-refleksiya-baholash-korreksiya" zanjiriga tayangan texnologik model hamda uni amaliyotga tatbiq etish bo'yicha metodik tavsiyalar taklif qilinadi. Ushbu yondashuv talabalarda badiiy tafakkur, vizual savodxonlik, ijodiy mustaqillik va professional taqdimot ko'nikmalarini rivojlantirishda samarali hisoblanadi.

Kalit so'zlar: badiiy ta'lim, tasviriy san'at, kompetensiya, pedagogik texnologiya, studiya ta'limi, PBL, portfolio, keys-stadi, formativ baholash, rubrika.

Аннотация. В статье обоснованы образовательные технологии развития профессиональных компетенций в области изобразительного искусства в системе высшего художественного образования, включающие когнитивный, практико-технический, творческо-рефлексивный и коммуникативно-презентационный компоненты. В рамках компетентностного подхода анализируются студийное обучение, проектное обучение (PBL), кейс-стади и проблемное обучение, портфельная методика, STEAM/ART-интеграция, а также использование цифровых образовательных инструментов; раскрываются этапы реализации и ожидаемые результаты обучения. Отдельное внимание уделяется критериально-ориентированному формативному оцениванию (рубрики, чек-листы, оперативная обратная связь, взаимо- и самооценивание) как механизму прозрачной оценки и формирования рефлексивной практики. В качестве результата предложена технологическая модель, основанная на цепочке «цель–содержание–деятельность–рефлексия–оценивание–коррекция», а также методические рекомендации по её практическому внедрению. Предложенный подход способствует развитию художественного мышления, визуальной грамотности, творческой автономии и навыков профессиональной презентации у студентов.

Ключевые слова: высшее художественное образование, изобразительное искусство, компетентность, образовательные технологии, студийное обучение, проектное обучение (PBL), портфолио, кейс-стади, формативное оценивание, рубрика.

Abstract. This article substantiates educational technologies for developing fine-arts-related professional competences in higher art education, including cognitive, practical-technical, creative-reflexive, and communicative-presentation components. Within a competency-based framework, it analyzes studio-based learning, project-based learning (PBL), case-study and problem-based instruction, portfolio methodology, STEAM/ART integration, and digitally enhanced learning tools, describing implementation stages and expected learning outcomes. The article also highlights criteria-referenced formative assessment (rubrics, checklists, rapid feedback, peer- and self-assessment) as a mechanism for transparent evaluation and reflective practice. As a result, a technological model based on the "goal-content-activity-reflection-assessment-correction" chain is proposed, alongside methodological

recommendations for practical adoption. The proposed approach supports the development of artistic thinking, visual literacy, creative autonomy, and professional presentation skills among students.

Keywords: higher art education, fine arts, competence, educational technology, studio learning, PBL, portfolio, case study, formative assessment, rubric.

Kirish. Oliy badiiy ta'lim tizimida tayyorlanayotgan mutaxassisdan nafaqat akademik bilim, balki ijodiy fikrlash, vizual madaniyat, kompozitsion yechim topish, material va texnika bilan mustaqil ishlash, san'at asarini tahlil qilish hamda ta'lim jarayonida metodik qarorlar qabul qilish kabi ko'p qirrali kompetensiyalar talab etiladi. Shu bois tasviriy san'at ta'limida an'anaviy "ko'rsat-takrorla" modeli bilan cheklanib qolmasdan, kompetensiyaviy natijalarga yo'naltirilgan texnologiyalar majmuasini joriy etish dolzarb hisoblanadi.

Maqolaning maqsadi – oliy badiiy ta'limda talabalarning tasviriy san'atga oid kompetensiyalarini rivojlantirishga xizmat qiluvchi texnologiyalarni tizimlashtirish, ularni qo'llash algoritmlari va baholash mezonlarini taklif qilish.

Adabiyotlar tahlili. Mazkur tadqiqot mavzusi bo'yicha xorijiy olimlar tomonidan olib borilgan ilmiy izlanishlar, xususan, Black va Wiliam, Sadler, Nicol hamda Brookhartlarning ishlari formativ baholash, reflektiv ta'lim va rubrika asosida baholashning nazariy asoslarini yoritib beradi. Biggs va Tang tomonidan ilgari surilgan konstruktiv muvofiqlik tamoyili esa ta'lim maqsadi, faoliyat va baholash o'rtasidagi uzviy bog'liqlikni ta'minlashga xizmat qiladi. Kolb va Schönning tajribaviy va reflektiv o'rganish nazariyalari talabalarda ijodiy va tahliliy fikrlashni rivojlantirishda muhim metodologik asos bo'lib xizmat qiladi. Shuningdek, Thomas, Krajcik va Bell tomonidan ishlab chiqilgan loyiha asosida o'qitish yondashuvlari tasviriy san'at ta'limida amaliy va ijodiy kompetensiyalarni shakllantirishning samarali vositasi sifatida e'tirof etiladi.

Tadqiqot metodologiyasi. Mazkur tadqiqotda nazariy tahlil, pedagogik kuzatish va taqqoslash metodlaridan foydalanildi. Ilmiy manbalar asosida tasviriy san'at ta'limida kompetensiyalarni rivojlantirishga oid pedagogik texnologiyalar tizimli o'rganilib, ularning amaliy samaradorligi tahlil qilindi. Shuningdek, ta'lim jarayonida qo'llanilayotgan texnologiyalarni baholash orqali mualliflik modeli ishlab chiqildi va metodik tavsiyalar shakllantirildi.

Tahlillar va natijalar. 1. Tasviriy san'atga oid kompetensiyalar: mazmun va tuzilma. Tasviriy san'at kompetensiyasi – talabaning vizual-badiiy bilimlari, amaliy ko'nikmalari va ijodiy tafakkuri birligida namoyon bo'ladigan integrativ sifatdir. Uni quyidagi tarkibiy qismlar orqali ifodalash mumkin:

Kognitiv komponent: san'at nazariyasi, tarix, janrlar, kompozitsiya qonun-qoidalari, kolorit, perspektiva, anatomiya asoslari, materialshunoslik.

Amaliy-texnik komponent: chizish, rangtasvir, grafika, haykal/dekorativ ish, dizayn elementlari; texnika va material bilan xavfsiz va unumli ishlash.

Ijodiy-refleksiv komponent: g'oya yaratish, vizual obraz qurish, alternativ yechim topish, o'z ishini tanqidiy tahlil qilish, refleksiya.

Kommunikativ-prezentatsion komponent: asarning himoyasi, portfolio tuzish, ijodiy loyihani taqdim etish, muloqot va hamkorlik.

Ushbu tuzilma texnologiya tanlashda "nima rivojlantirilmoqda?" savoliga aniq javob beradi: masalan, loyiha usuli ijodiy-refleksiv va kommunikatsiyani kuchaytirsa, studiya ta'limi amaliy-texnik komponentni chuqurlashtiradi.

2. Kompetensiyaviy yondashuvga mos pedagogik texnologiyalar. Quyida oliy badiiy ta'limda samarali deb qaraladigan texnologiyalar va ularning amaliy mexanizmi keltiriladi.

2.1. Studiya (mahoratchona) texnologiyasi. Mohiyati: ustoz rahbarligida ijodiy muhit, individual traektoriya, "demonstratsiya–amaliyot–mulohaza" sikli.

Amaliy qadamlar: diagnostika: talabning start ko'nikmalarini aniqlash (chizish, ton, rang, kompozitsiya); mini-mahorat darslari: 10–15 daqiqalik texnik mikromavzular (masalan, tonal gradatsiya, qo'l soyalari); mustaqil ijro: bir vazifaning 2–3 variativ yechimi; umumiy ko'rik (kritika): konstruktiv fikr-mulohaza, "kamchilik–sabab–yechim" formulasi; refleksiya: ijodiy kundalik yoki qisqa yozma xulosa.

Natija: texnik mahorat va professional refleksiya shakllanadi.

2.2. Loyiha asosida o'qitish (Project-Based Learning). Mohiyati: real ijodiy mahsulotga yo'naltirilgan ta'lim (ko'rgazma, seriya ish, illyustratsiya paketi, mualliflik uslubi).

Texnologik xarita: muammo yoki topshiriqni aniqlash (brif); tadqiqot (vizual referens, uslubiy tahlil, etyudlar); eskiz va konsept (variantlar, moodboard); ijro (material, texnika, time-menejment); taqdimot va himoya; post-loyiha refleksiya (nimani yaxshilash kerak?).

Natija: ijodiy mustaqillik, rejalashtirish va prezentatsiya kompetensiyasi rivojlanadi.

2.3. Keys-stadi va muammoli o'qitish. Mohiyati: san'at ta'limida tipik muammolarni yechish (masalan, kompozitsiya buzilishi, koloritning noaniqligi, perspektiva xatosi, g'oyaning banalligi). Usullar: muammoli savollar, muqobil yechimlar bahsi, tahlil kartasi (kompozitsiya–ritm–masshtab–aktsent).

Natija: analitik fikrlash va professional qaror qabul qilish ko'nikmalari kuchayadi.

2.4. Portfolio texnologiyasi. Mohiyati: kompetensiyalarni dalillar orqali ko'rsatish (ishlar to'plami va refleksiya). Portfolioda faqat "eng yaxshi ish" emas, balki rivojlanish dinamikasi (eskiz–variant–yakun) ham aks etishi lozim.

Baholash: kriteriyalar (mazmun, texnika, originallik, aniqlik/akkuratlik, mustaqillik, refleksiya sifati). Natija: o'z-o'zini baholash va professional identifikatsiya kuchayadi.

2.5. STEAM/ART-integratsiya va media-san'at elementlari. Mohiyati: san'atni texnologiya va fan bilan bog'lash (rang fizikasi, perspektiva geometriyasi, vizualizatsiya,

grafik dizayn). Vositalar: raqamli illyustratsiya, foto/video kompozitsiya, tipografika, AR/VR demonstratsiyalar (imkon doirasida).

Natija: zamonaviy vizual savodxonlik va raqamli kompetensiya shakllanadi.

2.6. Kriterial va formativ baholash texnologiyasi. Mohiyati: “baho”dan ko‘ra “rivojlantiruvchi fikr-mulohaza” ustuvor. Amaliyot: rubrika (mezonlar shkalasi), chek-list, tezkor feedback, o‘z-o‘zini va o‘zaro baholash. Natija: talaba maqsadni aniq anglaydi va mukammallashish strategiyasiga ega bo‘ladi.

3. Kompetensiyalarni rivojlantirishning texnologik modeli. Amaliyotda samarali natija beruvchi umumiy model quyidagi zanjirga tayangan holda tashkil etiladi:

Maqsad (kompetensiya) → Mazmun (bilim va material) → Faoliyat (topshiriq/loyiha/keys) → Refleksiya (tanqidiy tahlil) → Baholash (rubrika/portfolio) → Korreksiya (individual traektoriya).

Modelning muhim sharti – har bir mashg‘ulotda kamida bitta “ko‘rinadigan natija” (mini-ish, eskiz, tahlil varag‘i, portfolio yozuvi) qolishi.

4. Amalga oshirish bo‘yicha tavsiyalar. Kurrikulumni kompetensiya xaritasi asosida qayta tuzish: har mavzuda qaysi komponent rivojlanishi aniq belgilansin. Topshiriqlarni variativ qilish: bir texnik vazifaga kamida ikki yechim yo‘li (an‘anaviy va eksperimental) rejalashtirilsin. Kritika madaniyatini joriy etish: mulohaza etikasi, dalil va tavsiyaga asoslangan fikr bildirish mezonlari qo‘llansin. Portfolio standartini belgilash: format, davriylik, refleksiya hajmi va rubrika talablari aniqlashtirilsin. Raqamli vositalarni maqsadga muvofiq tanlash: texnologiya maqsadni almashtirmasin, balki ta‘lim natijasini kuchaytirsin.

Xulosa. Oliy badiiy ta‘limda talabalarning tasviriy san‘atga oid kompetensiyalarini rivojlantirish jarayoni ko‘p komponentli bo‘lib, u samarali pedagogik texnologiyalar integratsiyasini talab qiladi. Studiya ta‘limi texnik mahoratni chuqurlashtirsa, loyiha asosida o‘qitish ijodiy mustaqillik va prezentatsiya ko‘nikmalarini shakllantiradi; keys-stadi tahliliy fikrlashni, portfolio esa rivojlanish dinamikasi va refleksiyani ta‘minlaydi. Kriterial-formativ baholash texnologiyasi ushbu jarayonning barqarorligi va shaffofligini oshiradi. Taklif etilgan “maqsad–mazmun–faoliyat–refleksiya–baholash–korreksiya” modeli asosida tashkil etilgan ta‘lim talabalarning kasbiy kompetensiyalarini tizimli rivojlantirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Black, P., & Wiliam, D. (1998). Assessment and Classroom Learning. Assessment in Education: Principles, Policy & Practice, 5(1), 7–74.
2. Black, P., Harrison, C., Lee, C., Marshall, B., & Wiliam, D. (2004). Working Inside the Black Box: Assessment for Learning in the Classroom. London: GL Assessment.
3. Sadler, D. R. (1989). Formative assessment and the design of instructional systems. Instructional Science, 18(2), 119–144.
4. Nicol, D. J., & Macfarlane-Dick, D. (2006). Formative assessment and self-regulated learning: A model and seven principles of good feedback practice. Studies in Higher Education, 31(2), 199–218.

5. Brookhart, S. M. (2013). *How to Create and Use Rubrics for Formative Assessment and Grading*. Alexandria, VA: ASCD.
6. Wiggins, G., & McTighe, J. (2005). *Understanding by Design* (2nd ed.). Alexandria, VA: ASCD.
7. Biggs, J., & Tang, C. (2011). *Teaching for Quality Learning at University* (4th ed.). Maidenhead: Open University Press.
8. Kolb, D. A. (1984). *Experiential Learning: Experience as the Source of Learning and Development*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
9. Schön, D. A. (1983). *The Reflective Practitioner: How Professionals Think in Action*. New York: Basic Books.
10. Thomas, J. W. (2000). *A Review of Research on Project-Based Learning*. San Rafael, CA: Autodesk Foundation.
11. Krajcik, J. S., & Blumenfeld, P. C. (2006). Project-based learning. In R. K. Sawyer (Ed.), *The Cambridge Handbook of the Learning Sciences* (pp. 317–334). Cambridge: Cambridge University Press.
12. Bell, S. (2010). Project-based learning for the 21st century: Skills for the future. *The Clearing House*, 83(2), 39–43.
13. Barrett, H. (2007). Researching electronic portfolios and learner engagement. *The REFLECT Initiative* (materials).
14. Paulson, F. L., Paulson, P. R., & Meyer, C. A. (1991). What makes a portfolio a portfolio? *Educational Leadership*, 48(5), 60–63.
15. Eisner, E. W. (2002). *The Arts and the Creation of Mind*. New Haven, CT: Yale University Press.
16. Maxkamova Saodat Baxtiyarovna. PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR THE PREPARATION OF FUTURE TEACHERS OF FINE ARTS FOR THE ARTISTIC ANALYSIS OF THE WORKS OF CHINGIZ AKHMAROV. (2026). *International Journal of Artificial Intelligence*, 6(02), 188-193. <https://www.academicpublishers.org/journals/index.php/ijai/article/view/10660>
17. Freedman, K. (2003). *Teaching Visual Culture: Curriculum, Aesthetics, and the Social Life of Art*. New York: Teachers College Press.
18. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti. (2022). “2022–2026-yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida” PF–60-son Farmoni (28.01.2022).
19. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti. (2020). “O‘zbekistonning yangi taraqqiyot davrida ta‘lim-tarbiya va ilm-fan sohalarini rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida” PF–6108-son Farmoni (06.11.2020).
20. O‘zbekiston Respublikasi (vakolatli organ). (2025). Oliy ta‘lim tashkilotlarining ta‘lim dasturlarini maxsus davlat akkreditatsiyasidan o‘tkazishda baholash mezonlari bo‘yicha indikatorlar (01.12.2025, 3716-son).
21. TASVIRIY SAN‘AT DARSLARIDA BADIY IDROKNI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK ShART-ShAROITLARI Sunatulla Fayzullaevich Abdirasilov, Saodat Baxtiyarovna Maxkamova .Vol. 9 No. 1 (2026): Pedagogik Tadqiqotlar Jurnal 11-16 <https://wosjournals.com/index.php/ptj/issue/view/56>
22. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi. (2017). Umumiy o‘rta va o‘rta maxsus ta‘limning davlat ta‘lim standartlarini tasdiqlash to‘g‘risida (06.04.2017, 187-son).